

1. ANGIELSKA WOJNA DOMOWA – NOTATKA

---

1. Geneza rewolucji burżuazyjnej w Anglii

- a) dążenie burżuazji i nowej szlachty (gentry) do likwidacji pozostałości ustroju feudalnego (cechów i feudalnej własności ziemskiej) – od XVI w. w Anglii zaczęła się rozwijać gospodarka wczesnorynkowa. Jej rozwój był hamowany przez stary system feudalny – feudalną własność ziemi i system cechowy. System cechowy blokował rozwój mieszczaństwa i drogę jego awansu. Na skutek feudalnej własności ziemi chłopci, nawet majątni, nie mogli jej zakupić i inwestować w siebie. Nowa szlachta, tzw. gentry, była zaangażowana w działalność handlową, produkcję i ekspansję kolonialną. Była zainteresowana zniesieniem stosunków feudalnych, które gwarantowały starej szlachcie rodowej wpływy i olbrzymie majątki ziemskie.
- b) kwestie religijne - W Anglii oprócz anglikanizmu, pojawił się również purytanizm – odłam kalwinizmu. Purytanizm przyjęli głównie mieszczaństwo i chłopci, którzy chcieli zmienić istniejące stosunki polityczne, społeczne i gospodarcze. Purytanie atakowali Kościół anglikański, a tym samym i króla, który był jego „głową”. Domagali się całkowitego zerwania z Rzymem i konfiskaty majątków kościelnych. Podobnie jak kalwini w Szwajcarii, postulowali utworzenie takiego systemu rządów, który opierałby się o reprezentację społeczeństwa – a to oznaczało ograniczenie władzy królewskiej lub nawet jej zniesienie. Było to tym groźniejsze dla monarchy, że purytanie zdobyli większość w parlamencie angielskim.
- c) rządy Stuartów – po śmierci Elżbiety I, na tronie angielskim zasiadł syn Marii Stuart – Jakub I. Anglia i Szkocja zostały połączone unią personalną. Zarówno Jakub I (1603-1625) jak i jego syn Karol I (1625-1649) byli zwolennikami władzy absolutnej – dążyli do ograniczenia władzy parlamentu angielskiego, który miał m.in. prawo uchwalania podatków.
- d) konflikt między monarchą a parlamentem - jego podstawą była polityka zagraniczna Jakuba I, podatki oraz kwestie religijne. Jakub I prześladował purytanów, prowadził niekonsekwentną politykę wobec Francji, która przynosiła tylko straty i dążył do znacznego zwiększenia podatków. Parlament był skłonny uchwalić podatki pod warunkiem uznania swych praw do współdecydowania w sprawach państwa:
- **1628 r.** – parlament złożył petycję o prawach, w której domagał się nie nakładaniu podatków bez zgody parlamentu, nie przeprowadzania aresztowań bez uzasadnionego powodu i zniesienia sądów wojennych. W odpowiedzi Karol I odrzucił petycję i rozwiązał parlament. Nie zwoływano go przez 10 lat.
  - w 1638 r. wybucha powstanie w Szkocji przeciwko podporządkowaniu kraju kościołowi anglikańskiemu i konfiskatom majątków ziemskich. Król by stłumić powstanie musi zdobyć pieniądze. W tym celu w **1640 r.** zwołuje parlament żądając uchwalenia podatków. **Parlament Krótki** odrzucił postulaty królewskie więc został rozwiązany.
  - Król nie mogąc zdobyć funduszy ponownie zwołał parlament. Nazwano go **Długim Parlamentem** – obradował dziesięć lat **1640 – 1653**. Uchwalił on Wielką Remonstrację – program reform, w którym żądano:
    - ✓ kontroli parlamentu nad finansami i podatkami,
    - ✓ zniesienia sądów specjalnych,
    - ✓ ograniczenia uprawnień biskupów,
    - ✓ powoływania ministrów cieszących się zaufaniem parlamentu.
  - Karol I nie zgadzając się żądaniami parlamentu podjął próbę zamachu, która skończyła się niepowodzeniem i musiał uciekać. Udał się do Szkocji. **Wybuchła wojna domowa (1642).**

2. Wojna domowa 1642 r.

a) dwa zwalczające się obozy:

- **królewski** – Kościół anglikański i **armia „kawalerów”** – tzw. stara szlachta rodowa i wielcy właściciele ziemscy
- **opozycja** – po stronie parlamentu stanęli **„okrągłogłowi”** – purytańska nowa szlachta, rzemieślnicy, bogaci chłopi i yeomeni (dzierżawcy ziemi szlacheckiej). Na ich czele stanął Oliwer Cromwell, który stworzył **Armię Nowego Wzoru**, w której służyli ludzie ze względów ideologicznych (fanatycy)

b) **przebieg wojny** – „okrągłogłowi” w **1645 r.** zdobyli główną siedzibę króla – Oxford i pokonali armię królewską w **bitwie pod Naseby**. Karol I musiał uciekać do Szkocji. Szkoci wydali go parlamentowi. Jednak Karolowi I ponownie udało się zbiec – uciekł na Wyspę Wight.

c) **armia Cromwella zajęła Londyn** i usunęła z parlamentu wszystkich, którzy pragnęli ugody z królem. Nowy parlament nazwano **Parlamentem Kadłubowym**. Podjął on decyzję o postawieniu króla w stan oskarżenia. Karol I został skazany na śmierć przez ścięcie. **9.II.1649 r. Anglia została republiką.**

3. Rządy Parlamentu Kadłubowego i Cromwella – młoda republika miała problemy zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne.

a) **wewnątrz kraju** nastąpiła radykalizacja społeczeństwa gdyż niższe warstwy społeczeństwa nadal nie były zadowolona ze zmian. W armii Cromwella wykształciły się dwie radykalne grupy:

- **lewellerzy (równacze)** – żądali powszechnego prawa wyborczego i równości wobec prawa, swobód religijnych i zniesienia dziesięciny. Reprezentowali interesy drobnomieszczaństwa
- **diggerzy (kopacze)** – żądali podziału ziemi między bezrolnych chłopów i głosili hasła utopijne np. wspólnego posiadania ziemi – mieli poparcie ludu. Obydwa ruchy zostały stłumione przez Cromwella.

b) polityka zagraniczna

- Szkocja i Irlandia nie uznały republiki. Powołano tam na tron syna ściętego króla – Karola Stuarta. Oliwer Cromwell stłumił powstanie w Irlandii i Szkocji i w obu krajach surowo ukarał buntowników – skonfiskowano majątki powstańców, które przekazano zwolennikom rewolucji i żołnierzom armii Cromwella.
- W latach 1650 – 1651 parlament uchwalił Akty nawigacyjne:
  - ✓ zakaz handlu cudzoziemców z koloniami angielskimi bez zezwolenia,
  - ✓ zakaz wwozu towarów kolonialnych do Anglii na obcych statkach.Akty te uderzyły w Holandię, która posiadała największą flotę handlową i pomagały w rozwoju handlu angielskiego. Ich uchwalenie spowodowało **wybuch wojny z Holandią w latach 1652 – 1654**. Holandia musiała uznać akty nawigacyjne.

4. Rządy Oliwera Cromwella – lorda protektora (1653 – 1658)

W 1653 r. rozwiązał Parlament Kadłubowy i został dyktatorem jako lord – protektor (1653).

Cromwell powołał nowy parlament, złożony głównie z przedstawicieli burżuazji i nowej szlachty, która uzyskała prawa o które walczyła. Lord – protektor zmarł w 1658 r.

5. Anglia monarchią parlamentarną

a) rządy Karola II Stuarta (1660 – 1685) - parlament zwrócił się do Karola Stuarta i ofiarował mu tron. Został on królem jako Karol II Stuart w 1660 r.

- Ogłosił amnestię i zaprzestanie prześladowań religijnych.
  - Pozostawił nowej szlachcie i burżuazji ziemię zabraną Kościołowi i zwolennikom króla.
  - **W 1679 r.** parlament angielski uchwalił **Habeas Corpus Act** – nie można nikogo aresztować bez nakazu sądowego, aresztowany ma prawo żądać zapoznania z zarzutami w ciągu 24 godzin, w przeciwnym razie ma zostać wypuszczony na wolność
- b) rządy Jakuba II Stuarta (1685 – 1688) – Jakub II starał się umocnić władzę króla, przywrócić katolicyzm i ograniczyć rolę parlamentu. Ponownie parlament stanął przeciwko królowi i ofiarował tron Wilhelmowi III Orańskiemu – namiestnikowi Niderlandów. **W 1688 r. odbyła się „bezkrwawa rewolucja”** – Jakub II abdykował i udał się do Francji. Tron przejmuje Wilhelm III Orański, mąż Marii Stuart (córki Jakuba II)
- c) rządy Wilhelma III Orańskiego – w **1689 r. parlament uchwalił *Bill of Rights*** – Deklarację Praw Narodu Angielskiego. **Anglia staje się monarchią parlamentarną:**
- gwarancja regularnego zwoływania parlamentu,
  - parlament miał prawo: uchylać podatki, podejmować decyzje w sprawach armii, decydować o polityce państwa,
  - prawo do składania petycji królowi,
  - król nie mógł wstrzymać wykonania ustawy przegłosowanej przez parlament,
  - wyroki miały być wydawane przez sądy,
  - zakaz stosowania okrutnych kar.

6. Znaczenie rewolucji:

- pierwsza rewolucja burżuazyjna w Europie,
- do władzy doszła burżuazja i nowa szlachta,
- rozwój kapitalizmu,
- Anglia wzorem monarchii parlamentarnej – ukształtowanie się pierwszych stronnictw politycznych (torysi, wigowie) oraz rządów parlamentarnych.